

Nаша narodna noša.

S prebujanjem naše narodne zavesti je vzrastlo tudi zanimanje za t. zv. narodno nošo. Resnica je, da ima naša narodna noša na sebi nekaj lepega, značilnega, svojega. Kako se temeljito razlikuje na pr. od narodne noše hrvatske! V Beli Krajini še vidiš »bregše« (bele prtene hlače), tostran Gorjancev pa jih ni več. Zato se nam Belokranjci rekli, da smo »črni Kranjci«, ker pri nas prevladuje temna barva. Tudi ženska narodna noša je precej različna n. pr. od one, ki jo nosijo Žumberačke in Bojanke. Pa tudi ziljska narodna noša je drugačna nego n. pr. dolenska, kjer prevladuje »peča« nad »avbo«. Avba je predvsem doma v gorah.

Vsa naša narodna noša ima na sebi gorski značaj t. j. spominja nas na gorske narode. Sicer pa se povsod v narodni noši izraža namen: prilagoditi obleko krajevnim razmeram. Na vročih ravninah slavonskih je bela lahna prtana obleka najprimernejša. Isto opazamo n. pr. v vroči Romuniji, kjer so moški po večini popolnoma belo oblečeni. Za naše kraje bela obleka ni bila primerna: za v gore, za v hrib je bila primernejša jirhovina. Lepa bela ženska obleka, ki je kras vsake Hrvatice, bi se zdela pri nas preveč bela, prazna in premalo olišpana. Zato se je vzelo barvano blago temne barve.

Slovakinje so bolj ljubile svetle barve domačega izdelka: pa tudi Slovaki so ljubili slikovito nar. nošo. Na Češkem sploh prevladujejo žive barve. Isto bi mogli pisati o poljskih, ruskih, ukrajinskih nar. nošah. Vsak narod si je izbral obleko po svojem okusu.

Zato se v obleki izraža nekak ljudski okus in celo več: zdi se, da je v nji izražena ljudska duša. Zato je razveseljivo, ko čitamo, da raste pri nas zanimanje za narodno nošo: želeli je le, da bi rastle v pravem smislu. Ni namreč vsaka izmišljena stvar — narodna noša.

Bili so časi, ko so si naše žene izdelovale svojo obleko same doma. Pisec teh vrst je še poznal staro ženico, ki je delala peče. Danes ni več niti te ženice niti njene koče.

Bilo je zanimivo videti, kako je imela starka napeto belo blago na statvah in je vanj vezla najlepše rože in liste, kakor si jih je sama izmislila. Dandanes se peče in avbe več ne izdelujejo, pač pa se posveča večja pozornost narodnim vezeninam. To, kar zovemo navadno narodno nošo, je bila prazniška obleka naših prednikov. Imeli so jo za nedelje in praznike, za svatbe in za domače slavnosti. Toda poleg te prazniške obleke so nosili tudi obleke po svoji modi.

Takrat mesto ni imelo na deželo takega upliva, kakor dandanes. Sedaj je navadno vsaka novo moda v par tednih prišla iz me-

Vprašanja in odgovori.

F. Č., Toplice.

Ker je dne 6. marca 1917 umrl mož, ki je bil na plačilni polji za državni vzdrževalni prispevek napisan kot prejemnik izplačil, je njegova žena dne 1. aprila 1917 oddala polo, da bodo odpisali moža, a še dosedaj ni polje nazaj in je žena seveda ves čas brez podpore. Kako pomagati?

Če je bila podpora priznana za več oseb, ima podporna komisija, če je dobival podporo umrli mož tudi za svojo osebo, ustaviti le na umrlega odpadajoči del podpore, za doslej ostale upravičence pa je napraviti novo polo in na njej napisati novega prejemnika izplačil, ki ima pravico hoditi po podporo; če pa umrli mož za svojo osebo ni dobival nobene podpore, temveč bil na polji napisan le kot prejemnik izplačil v imenu drugih upravičencev, mora pustiti komisiji višino podpore nespremenjeno — razen v kolikor jo ima po poznejših zakonih zvišati — in le ime prejemnika izplačil popraviti.

Če ta malenkost še dosedaj ni rešena, skušajte spraviti zadevo najprej potom osebnega posredovanja na c. kr. okrajnem glavarstvu v tek; če to ne bi pomagalo, se pa pritožite na c. kr. domobransko ministrstvo na Dunaju, s čimer sicer lahko tudi že na glavarstvu zagrozite.

Mogoče je pa tudi, da je bila podpora priznana samo za umrlega moža in je komisija podporo kar ustavila, ker ni bilo po njegovi smrti nikogar več, kateremu je bila izprva podpora pri-

sta tudi na kmete: Tam so mislili, da je to »gosposko«, in uboge šivilje so morale na vso moč skrbeti, da so bila naša »kmečka dekleta« na oko bolj »gosposka«. To pa je bila velika napaka, ker smo pri tem popolnoma pozabili na svoje domače vzorce, ki so jih poznale naše stare žene.

Kaj morebiti mislite, da starj ljudje niso imeli okusa? Kaj še! Imel so ga več nega ga ima današnji svet. Le odprite kako skrinjo, kjer so stare obleke kake stare teti ali babice — boste videli, koliko je na njih lepega! Takrat so žene sledile svojemu zdravemu kmečkemu okusu in to, kar so nosile, je bilo res njihovo, t. j. bile so to slovenske žene, one, ki jih je videl še naš pesnik Vodnik in jim je zapel pesem. Danes bi komaj še katera naših deklet vedela, kakšna je bila mezelanka.

S tem nečem reči, da je vse slabo, kar je prinesel poznejši čas in da v evropski, ljubljanski, dunajski ali pariški modi ni nekaj primernega tudi za naše kmečke žene. Hočem samo reči, da je bilo v starih oblekah mnogo lepega in kar je glavno, da je bilo to našo. Naše stare »mojškre« so znale po svoje šivati, ne rečem, da niso poznale svetovne mode, saj moda je kakor bolezen, ki se kmalu povsod razleze, ampak uporabljale so pri tem bolj naše stare reze in načine.

V tem smislu se je začelo na pr. na Češkem zadnji čas gibanje med ženstvom za

znana. Seveda bi vas bila morala pa komisija potem o ustavitvi podpore obvestiti.

Če je to zadnje domnevanje pravilno, česar pa seveda ne moremo vedeti, ker nam niste naznanili, kako visoka je bila podpora in za koliko oseb je bila priznana, dobite pa podporo lahko le potem nazaj, če je upravičen še kdo drugi izmed vas do podpore po vpoklicancu. Za tega upravičenca ali za te upravičence (če jih je več), morate pa napraviti novo prošnjo.

II. Imam tudi nezakonsko hčer, staro 17 let, ki je bila tudi evakuirana ter je od 22. maja 1915 do 27. marca 1917 živela skupaj z mojo družino v Mariboru ob mojem preskrbovanju. Ali imam tudi za njo pravico do kake podpore in kam naj se v to svrhu obrnem?

Da bi vam mogli dati podrobnejša navodila, bi nam morali naznaniti še vse podatke, kakor so navedeni za vprašanja glede vojaške državne podpore v 5. številki »Domovine«, zlasti še pojasniti, ali in kako ste skrbeli pred nastopom vojaške službe za svojo nezakonsko hčer, ali je živela pri vas v skupnem gospodarstvu ali s čim se je sicer preživljala, ali je imela takrat in ali ter od kdaj ima sedaj kak zasluzek in koliko, v katerem kraju je živela ob času vašega vpoklica in v katerem živi sedaj ter s čim se sedaj preživlja, odkar ne živi več pri vaši družini.

Kar se tiče vojaške državne podpore, je imela vaša nezakonska hči že po starem zakonu od dneva vašega vpoklica nadalje pravico do nje, če je bila do takrat od vaše podpore odvisna in je prišlo njeno preživljanje vsled vašega vpoklica v nevarnost. Po novem zakonu z dne 27. julija 1917, št. 313 dr. zak., veljavnem od 1. avgusta 1917 nadalje, ima pa, ker ima kot nezakonski otrok napram vam po zakonu pravico do alimentacije, to pravico ne glede na to, ali je bila pred vašim vpoklicem od vas odvisna, če je le za zasluzek nesposobna in nima toliko premoženja, da bi se iz njega lahko preživljala. Glede višine vojaške državne podpore, do katere imajo nezakonski otroci pravico, in poznejših poviškov te podpore glejte vprašanje. Prošnjo je treba vložiti pri županstvu ali c. kr. okrajnem glavarstvu hčerinega sedanjega bivališča, ki jo bo odposlalo pristojni oblasti.

Do begunske podpore ima vaša nezakonska hči pravico, kakor prav vsakdo, ki je res begunec.

III. Moja tašča, stara čez 70 let in za delo popolnoma nezmožna, dobiva le po I K na dan podpore. Ali bi se dobilo lahko za njo kak povišek in kam se obrniti?

Da nam bo mogoče odgovoriti, nam najprej naznanite, ali dobiva vojaško državno ali begunsko podporo. Če dobiva vojaško podporo, po katerem sorodniku jo dobiva, od kdaj je ta pri vojakih, kako jo je pred vpoklicem podpiral, ali je živela tašča z njim v skupnem gospodarstvu, od česa živi, ali ima kaj premoženja, pokojnine ali drugih dohodkov, kje je živela ob vpoklicu svojega vzdrževalca in kje živi sedaj. Od katere podporne komisije in od kdaj dobiva podporo? Ali je begunka?

J. F., Št. Peter.

I. Ali imajo mati in sestre vpoklicanega železničarja pravico do državnega vzdrževalnega prispevka po njem, čeravno dobivajo še polovico njegove stalne plače?

V splošnem imajo pravico, če so bile do njegovega vpoklica od njegovega delavnega zasluzka odvisne, mati pa, ker ima napram njemu pravico do alimentacije, tudi ne glede na to, da

t. zv. »sveraz«. Kaj je »sveraz«? Sverazny pomeni toliko kot »svoje vrste«. Namen tega gibanja je vzbuditi zanimanje za domačo obleko, torej ne za oni narodni kraj, ki ga rabimo za slavnostne prilike in za veselice, ampak tudi za obleko sploh. Čemu bi se namreč mi vedno tako oblačili, kakor si to izmislilo na Dunaju ali kje drugod? Zakaj bi ne poiskali, kaj so naši predniki v tem oziru lepega imeli?

Sicer pa imamo po kmetih še polno vzorcev, ki so dokaz našega dobrega domačega okusa. V tem oziru posebno matere za svoje otroke in deklice hranijo mnogo lepih domačih vzorcev. To je tem važnejše dandanes, ko je blago drago, ko se po mestih ne da več kupiti tuje izdelke, kakor nekda in je glede mode sploh zavladala misel: vsak po svoje. Zakaj bi mi ne dokazali, da znamo biti svoji? Čemu bi vedno posnemali druge?

Bodimo enkrat samim sebi podobni. Saj nas veseli, če vidimo n. pr. na sliki nizozemske žene v njih domačih oblekah, ali švedske v njih priprostih krilih, ali srbske v njih priprosti noši. Vsak narod ima nekaj svojega — zakaj bi mi svoje zametovali in bili vedno oboževalci — tujcev? Saj nismo breznarodni, saj pravimo, da smo zavedni, da hočemo biti jugoslovanski in smo — demo-

je le za zasluzek nesposobna in njeno premoženje ne zadostuje za preživljanje.

Tudi če dobivajo še polovico vpoklicančeve plače (koliko?), imajo pravico do podpore, če ta polovica v sedanji draginji ne zadostuje za njihovo preživljanje, kar bržčas tudi ne bo, ker si lahko vsakdo misli, da družina stalnega nastavljenca res ne more več shajati, če kar naenkrat polovica dohodkov odpade. Zakon izrečno določa, da svoji nimajo pravice do podpore le tedaj, če vpoklicančev zasluzek popolnoma odpade, temveč tudi tedaj, če se toliko zniža, da ne zadostuje več za preživljanje. Sploh so pa odpadle družini poleg polovice vpoklicančeve stalne plače bržčas tudi kake postranske pristojbine, kakor jih imajo navadno železničarji, zlasti strojevodje.

II. Mati je dobivala po vpoklicanem sinu podporo do 15. aprila 1918, potem ji je bila pa ustavljen, češ, da je za delo zmožna. Stara je 50 let in bolehnata. Ali res nima pravice do podpore?

Če je bila mati od sina odvisna in je po njem že dobivala podporo, je popolnoma protizakonito, če bi ji hotela podpora komisija sedaj podporo vzeti pod pretvezo, da je za delo zmožna. Tudi če bi bila res za delo zmožna in celo če bi vstopila v kako službo, zato po zakonu ne bi izgubila podpore, ker zakon z dne 27. julija 1917, št. 313, v § 2 izrečno določa, da lasten delavni zasluzek od vpoklicanca odvisnim svojim ne jemlje pravice do podpore. Če je pa mati v resnici za delo nezmožna in nima toliko premoženja ali dohodkov, da bi se iz tega lahko preživljala, ima pa po zgoraj navedenem zakonu od 1. avgusta 1917 nadalje pravico do podpore tudi ne glede na to, ali je bila od sina pred njegovim vpoklicem odvisna ali ne, ker ima po splošnem državljanškem zakoniku kot mati napram njemu pravico do alimentacije.

III. Ali imajo mati in sestre, od katerih je najstarejša stara 15 let, na večjem posestvu pravico do podpore po vpoklicanem sinu, oziroma bratu, če se dokaže, da se ne bi bile mogle niti pred vojno kljub posestvu brez njegove pomoči preživljati radi velikih stroškov za tuje delavce?

V tem slučaju imajo pravico do podpore. Primerjajte zadnje vprašanje v 6. številki »Domovine«!

Ob Soči.

Cesar se je mudil v Gorici in Furlaniji. V Gorici so mu razlagali, kako se Goriško - Gradišćanska obnavlja. Bog zna, koliko resnice so mu povedali. Ako bi moglo ljudstvo govoriti, bi se razvila pred cesarjem grozna slika obnove dežele. — Cesar je več časa govoril z našim nadškofom dr. Sedejem. Nadškof je poudarjal, da manjka živil in delavnih moči, zato je naprosil cesarja, naj odredi, da dobijo domači naši vojaki dopust, zlasti pa starejši letniki, ki bi delali z veliko večjim veseljem na svoji lastni grudi, kakor pa ruski in italijanski vjetniki. Prosil je tudi, naj bi se ne rekviriralo zvonov in orgel. Cesar je odgovoril, da se bo zgodilo vse, kar le mogoče. Dvorni svetnik Schullern je v pogovoru s cesarjem tudi poudarjal, kako manjka živil in delavnih moči.

Vse obsodbe vredna nebrižnost onih glavnih faktorjev, ki so tako

lepe obljubljali obnovo Goriške pa jo izvajajo tako grdo, da si ljudje ne morejo priraditi niti najpotrebnejših bivališč, utegne imeti za posledico nov beg z rodne grude ali pa nasilno evakuacijo. Kako bodo ljudje bivali čez zimo skoro na prostem? Izmučeni, gladni, trpinčeni bodo morali prav res poginuti na svoji zemlji, ako se ne bo pomagalo. Zakaj niso oblasti še doslej vslišale prošnji prebivalstva glede barak. Ako bi vladala pri teh oblastih poštena volja, ljudstvu pomagati, bi bilo lahko še polno barak postavljenih ljudem na razpolago, tako pa ni skoro nič. Naše ljudi odganjajo s praznimi besedami, gonijo od pisarne do pisarne, od ekspoziture do ekspoziture pa nikjer ni zanje ne delavske moči, ne materijala, ne živine, ne vozov, ne barak, sploh ničesar. Znova moramo pribiti, da je pa vse dovolj za tuje, za nemške plemenitase, kar jih je v deželi. Za te se strašno mudi popravljati domove in zemljišča, Slovenec - domačin pa naj pogine. Tako želijo »obnovljevalci Goriške«.

Uravnava Soče in njenih pritokov je počivala seveda tekom vojnih dogodkov, pa tudi razna že izvršena dela so mnogo trpela. Deželni odbor se je takoj, ko je odšel sovražnik iz dežele, obrnil do ministrstva, da naj se skliče tehnični odsek in deželna komisija za uravnava Soče in njenih pritokov in se prične baviti z najnujnejšimi deli za uravnava Soče, Tera, Idrije in drugih vod. Ta dela so potrebna zlasti, da se preprečijo poplave.

Sveta Lucija, Vedno jednake nesreče. 10letni Ivan Kovačič je našel na polju patrono in se igral z njo. Patrona je eksplodirala in dečku odtrgala na desni roki več prstov. Dečka so prepeljali v bolnišnico v Celovcu.

Stavbena zadruga »Svoj dom« v Gorici bo imela dne 4. julija t. l. svoje zborovanje »pri Jelenu«.

Čevljarska zadruga v Mirnu se v kratkem preseli s Štajerskega domov. Zadruga ima sedaj delavcev 120.

Kako se skrbi za trpine ob Soči, nam priča zopet jasno okolnost, da se je s posebnim odlokom pritegnilo tudi ožje vojno ozemlje v begunsko oskrbo in bi moralo torej potrebno goriško prebivalstvo dobiti tudi obleko in obutev. Ali odlok je bil izdan sicer, toda obleke in obutve ni nikjer in tudi nihče noče vedeti o njej. Tako se skrbi za goriške ljudi. Toliko nezaslišanega trpljenja v begunstvu, sedaj pa doma zmrzni bos in nag, ako te že lakota ne pahne v grob.

Naše ljudske šole se morajo otvoriti. Ako ni poslopja, se mora preskrbeti baraka. Otroci ne smemo puščati samih, ker so izpostavljeni raznim nevarnostim za telo

kratični. Zato pokažimo, da ljubimo svoje in gojimo svoj lastni kraj!

V Pragi je že nekaj trdk, ki nosijo naslov »Sveraz«. Kakor je lepa slika, kadar vidiš na shodu ali na slavnosti gruče pisanih narodnih noš, tako je prijetno na ulici gledati nove priproste obleke ukrojene po priprostem češkem načinu!

Razlikujemo torej dvoje: narodne noše, ki se rabijo navadno ob slavnostnih prilikah in »domača moda«, ki uveljavlja lepe domače priproste kroje, ki so se ohranili med narodom. Oboje priča o narodnem okusu in pospešuje domačo obrt. Na zunaj pa to oboje kaže narodno samozavest in ponos. Naša smer gre od visoke mednarodne puhlosti nazaj k zdravemu narodnemu vreću: tu, kjer je doma naš jezik, naša krepka sila, naše priprosto narodno življenje, tu je skrito še mnogo dobrega, česar doslej nismo videli, ker smo čakali vse odrešenje od sveta. Tu leži še mnogo zdravega okusa, v starih oblekah po škrinjah in drugod leži še mnogo zanimivih vzorcev, ki bi jih naše žene in dekleta lahko odkrile, oživile in uveljavile v življenju. Tako bomo res »naši«.

»Včasih so bila dekleta kakor rože« — je rekla mati, ko smo v nedeljo gledali ljudi,

ki so šli k maši — »sedaj pa je vse gosposko in zmaličeno«. Zato bi mi sedaj rekli našim mladencam: »Bodite kakor rože, kakor naše slovenske rože«.

Smisel za lepoto je dobra lastnost vsakega naroda. Seveda je razlika med lepoto in gizdavostjo. Prazni napuh, našemljenost i. t. d. se kmalu spozna in je v zasmeh pametnim ljudem. Vsak se oblači svojemu stanu primerno. Mislim, da vsak rajši vidi dekleta v lepi domači obleki, nego v gosposki modi. Zato nazaj k našemu domačemu kroju!

Odkar so se v šolah gojila ročna dela, so se naše žene kot deklice mnogo naučile. Žal, da se je premalo oziralo na domače vzorce. Zadnji čas je tudi v tem oziru boljše. Sedaj je izdal prof. Sič nekaj lepih vzorcev. A to smer pouka bi bilo treba še izpopolniti. Poleg ročnih del bi se moralo gojiti tudi šivanje in pouk o krajih. Pri tem bi se bilo treba ozirati na naš domači kraj in na to, da se vzgaja okus.

Sicer pa smo prepričani, da bodo naše žene in dekleta, ki jim doslej ni manjkalo dobrega okusa v tem oziru same naše pravo pot!

Junij Brut.